

Karátson Gábor (író, festő)

MENNYEI GYERMEKRE VÁRVA

A gyerekeket nem a Statisztikai Hivatal és nem is a tudomány hozza létre, hanem mint mindenki tudja szüleiktől születnek. Egyelőre, legalábbis, még ez a dolog lényege, nagyon változni ez a helyzet gondolom sohasem fog. A kérdésekre adott válasznak is valamiféle önvallo-mással kellene kezdődnie, bemutatkozással, a válaszadó személyes helyzetének megmutatásával. A gyerekek világrajövetele nem statisztikai kérdés, hanem a személyes sorssal a lehető legszorosabban összefügg, még ha a sok személyes döntésből statisztika lesz is a végén, a statisztika pedig (a „mások hogy csinálják”) a leginkább személyes döntésekre is visszahat. (Hiába aggódik valaki általában a nemzetért, ha ő maga semmit sem tesz érte.) Mivel azonban én ennek a feladatnak 1992-ben megjelent regényem, az *Ulrik úr keleti utazása, avagy A zsidó menyasszony* két kötetében már eleget tettem (annál rövidebben ma sem tudnám elmondani a dolgot), a magam részéről a bemutatkozást elintéztnek tekintem (elolvashatja, aki akarja), és inkább *általánosságban* mondok most valamit a gyerekek világrajövetelének erről a *személyes jellegéről* - arról, amit az emberi személyiség és a nemzés, szülés összefüggései *ma* jelentenek. Életünknek ez a centrális eseménye ugyanis épp a személyesség miatt közügy.

A nemzés és a gyermekszülés mint *probléma*: metafizikai kérdés; a gyakorlat metafizikája; majdnem az egyetlen hitbeli kérdés (sok más kérdéssel együtt, persze, amelyek azonban mind ennek a mintájára mennek). Semmi baj, talán, a végtelenre és a rejtett dolgok megismerésére törő vágyainkkal; nehéz volna azonban kétségbe vonni, amit a nagy dán *Kierkegaard* mond: a hit nem a végtelenre, hanem a földi dolgokra, a jelenre, a kezünk ügyébe csőre irányul.

Ugyan ki akarná firtatni ma a hittételek igazságába vetett hitünket? (Nem mintha érdektelen volna a kérdés, de firtatni nem firtatja senki.) A gyorsan csökkenő gyermekszaporulat és a hit megfogyatkozása viszont: ugyanaz.

Ma talán furcsán hat, elsöre mindjárt, a kérdésnek ez a megközelítése; mintha „vallásos szempontból” nézném a dolgot. S igaz: a Bibliában, első és második részében (az ún. Ó- és Újszövetségben egyaránt) a gyermekszületés a legközvetlenebbül összefügg a hittel, Ábrahámtól és Sárától Józsefíg és Máriáig; az azóta eltelt kétezer esztendőben azonban a gyerekek mintha csak úgy világra jöttek volna, filozófiai háttér nélkül, lesz, ami lesz alapon. És ment minden elég jól. Mostanra viszont a helyzet, eléggé hirtelen, ismét alaposan megváltozott; majdnem hogy azt lehetne mondani, teljesen más összefüggések között, de a bibliai helyzetre visszaváltott.

Amit kérdeznek, arra úgy önmagában mindenki tudja a választ: a „jelenlegi folyamatoknak”, annak, hogy Magyarországon egyre kevesebb gyermek születik, ha nem következnek e téren s minden más téren is gyors változások, katasztrofális következményei lesznek (többek közt épp „az öregekre”, vagyis a mai, egyre „gyermektelenebb” felnőttekre nézve is: aminthogy „egy gyerek nem gyerek”, ugyanúgy „sok öreg nem öreg”: ahelyett, hogy méltóságunk fényével majd beragyognánk a világot, a társadalom tehertételévé fogunk válni, valóságos kolonccá, kidobni való, pokolba kívánt szemétté. A gyerekek iránti *tisztelet* s az öregek iránti *szerelem* megfogyatkozása csak ugyanannak a pokolbeli pénzdarabnak a két fele).

Azok a „más terek”, az a „minden más tér”, amelyeken tehát én szintén gyors változásokat áhítok, a természettel való kapcsolatunk terei; a bennünket mind ez idáig magába záró „anyatermészet” eszeveszett lerombolása, mint *aktív*, s a gyerekek születése - vagyis hát megint csak az anyaság (és apaság) - körüli óriási zavar (Magyarországon a gyerekek meg nem születése, *mint passzív*, másutt a túlnépesedés mint megint csak aktív folyamat) ismét csak ugyanannak a torzulatnak, a Közép elvesztésének az aspektusait jelentik. (Magyarországon egyébként sikerült létrehozni a fából vaskarikát: a településszerkezet és a munkaerőpiac állandó átalakítása által, folyamatosan csökkenő születésszám mellett is a túlnépesedés helyzetét.)

Amely Közép nem valamilyen előre meghatározott pont volt, hanem az élet egyensúlyának folytonos *keresése*, hol több, hol kevesebb sikerrel, de mégis mindig valamilyen *sikerrel*, az az egyensúly mindig előre vitt, az ismeretlen jövő felé - fél lábbal mindig a seholsincsbe lépett.

Ezért is beszéltem az előbb az öregek iránti *szeretetről* s a gyermekek iránti *tiszteletről*. Eléggé természetes dolog azt szeretni, amit már ismerünk, ami megvolt, ami már lassan elmúlik, hovatovább eltűnik, és azt tisztelni, aki még sehol sincs, még csak közeledik felénk, mondhatni most lép elénk a semmiből, és könnyen lehet, *valaki nálunk nagyobb*: ám szüksége volna, pillanatnyilag, a mi segítő kezünkre.

Sok okát adták már annak, miért nem születnek Magyarországon gyerekek, s valószínűleg valamennyi válaszdónak igaza van; a fő okot azonban én abban látom, hogy a magyar nép pillanatnyilag (és jó ideje már) bukott filozófus. (Valószínűleg rossz filozófus is, de ez egy más kérdés megint. Elfelejtett gondolkodni a saját fejével.)

A jövő felé irányuló dinamizmus mind mostanáig, vagyis hát tegnapig, tegnapelőttig, előrehaladása közben mindig a *múltba tekintett*: mint egy olyan futó, aki arcát folytonosan hátrafelé fordítva tartja, valamiképp a múltból nyerve a jövőre iránti bizodalmit. Nem lehetett az olyan rossz beállítottság, ha oly hatékonyan segített fenntartani az életet; mostanra azonban, hogy, hogy nem, megszűnt, vége lett. Mire a jövő (ahogy tekintetünket ebbe a kétségkívül *nem létező*, ám, sajnos, éppen homlokterünkbe kerülése után már *nem is tisztelt* jövőbe fűrtük), mint ásitó üresség fordult felénk. És itt következik a „bukott filozófus”: ellentétben a közhiedelemmel, a magyar népet én nagyon is filozofikus beállítottságú népnek érzem, amely azonban (és itt a magyarországi Magyarországra gondolok, nem az erdélyire s nem is a felvidékire, habár az itteni intellektuális hatások kezdenek áterjedni oda is) a hirtelen elébe táruló jövő-kép sivársága miatt, mintegy rémületében, egy felettébb lapos, mondhatni semmilyen filozofálást tett a magáévá, amelyben önmagát mint már nem nemzetet, nem is családot, nem is várost, falut vagy vármegyét, hanem jövő és múlt nélküli pusztát pontot éli át. Egy pusztát pontnak pedig, valóban, miért is születnének fiai és lányai?

Azt a régebbi attitűdöt (amelyből, semmi kétség, csak úgy potyognak a gyerekek) ma már nem hiszem, hogy vissza lehetne hozni; azt sem hiszem, hogy helyes volna akár csak törekedni is erre. Most már mindenképpen filozófus nép maradunk, tekintetünket a meglehetősen félelmetes jövőbe függesztve. Ahhoz, hogy az ott föltáruló ürességből előlépjön újra a Gyermek mint menyeyei képzet, bizonyos magát oda-szánó akaratra (az először üresnek ható jövőben kibontakozható történetek felé alá-ereszkedő képzelőerőre) volna szükség, olyan belső változásra, amely elsősorban és mindjárt a változást magában létrehozót elevenítheti meg - esetleg. Nyilvánvaló, hogy itt személyes döntésről és kockázatvállalásról van szó. A mostani ponton megmaradni viszont személyes értelemben is kész halál.

Természetesen nem szeretném, ha az a bíráló érne, hogy a szociológiai és gazdasági szempontokkal mit sem törődve csak papolok a levegőbe. Az ugyan nem igaz, hogy azokkal a szempontokkal ne törődnek, nagyon is érzem a *körülmények* szörnyű súlyát; viszont készségesen elismerem, hogy a levegőbe beszélek. Meg vagyok ugyanis győződve arról, hogy pontosan ott, a levegőben, az orrunk előtt, egy soha fontolóra nem vett ontológiai-egzisztenciális döntés helyén fordult a sorsunk egyre inkább negatívra, évtizedek óta; s ezen a helyen kellene elérnünk végre valami áttörést. Bizony furcsa helyzet: a természetes közösségi erkölcs szinte totális megsemmisülése után ki-ki csak önmagában hozhat létre egy olyan fordulatot, amely újra közösségi létre képes nőkké és férfiakká varázsol át bennünket. Akkor kezdődhetnének el köztünk is olyan gyermektörténetek, mint amelyek a Biblia ide vágó fejezeteiben (ajánlott olvasmány), pl. 1 Móz 15, 1-6 és Luk 1, 5-80 alatt található; és kiderülne, hogy csakis a legmagasabb rendű individualizmus, a jelenre irányuló hit (amely újból *összefüggéseket sző*) képes átsegíteni bennünket a közepes és egészen alacsonyrendű individualizmus unalmán: a teljes szétesésen.